

PALU İLÇESİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Population Characteristics Of Palu District

Mustafa BAYRAK*

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ***

Özet

İnsan, üzerinde yaşadığı coğrafyanın en önemli elemanı olup, onu değiştiren ve ondan etkilenen önemli bir unsurdur. Sosyal bilimlerin özellikle de coğrafyanın en çok üzerinde durduğu değişkendir. Coğrafya, mekân içerisinde değişen fiziki ve beşeri şartlar arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin sebep ve sonuçlarına bağlı mekânsal değişimleri incelerken, esas itibarıyla incelemeye yöneldiği mekânsal farklılıkların meydana getiricisi olarak insana ayrı bir önem verir.

Çok eski bir yerleşim yeri olan Palu, coğrafyasıyla bu bağlamda insan ve mekân arasındaki karşılıklı etkileşimiyle incelemeye değer bir alandır. Tarihi süreç içerisinde Urartuların ikinci başkenti gibi önemli bir rol üstlenen Palu sonraki dönemlerde, stratejik önemini korumuş ve 1980'lara kadar hep ayrıcalıklı bir kent olma özelliğini sürdürmüştür. Ancak günümüzde gerek doğal afetler gerekse sosyal ve ekonomik olumsuzluklar neticesinde hızla nüfus kaybeden ve gerileyen bir alan haline gelmiştir. İlçede ülke içine ve yurtdışına gerçekleşen göçler ile yönetsel sınır değişiklikleri nüfusun değişmesinde başlıca faktörleri oluşturmaktadır. Ayrıca doğum oranlarındaki azalma ve beraberinde ortalama hane halkı sayısındaki değişim toplam nüfusun bu kadar hızlı bir şekilde azalmasında etkili diğer faktörler arasındadır. Nitekim Palu ilçesi, 1985 yılında 88 bin nüfusıyla, 636 ilçe içerisinde 134.sırada iken, 2017 yılı itibarıyla 18 bine gerileyen nüfusuyla 970 ilçe içerisinde 620. sıradadır.

Nüfusun dağılışında sahadaki relief özellikleri belirleyici olmuştur. Eğimin kısmen azaldığı ve tarıma imkân veren parçalı tarım arazileri yakınındaki köyler bir akarsu vadisi veya yamacında yer almaktadır. Dolayısıyla nüfus söz konusu iktisadi faaliyet sahaları ve yakın çevresinde toplanmıştır. Ayrıca Murat nehri vadisi nüfusun bir diğer önemli toplanma sahasıdır.

Araştırma, ilçedeki nüfusun gelişimi, dağılışı, hareketleri ve sosyo-ekonomik özelliklerini ve bunlardaki değişimi analiz etmektedir. Palu İlçesi'nin cumhuriyet öncesi nüfus ve yerleşme verileri salnamelerden, Cumhuriyet döneminde ise TÜİK istatistikleri, köy envanter etütleri ve mekânsal nitelikleri çalışmanın temel veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu veriler CBS ortamına aktarılarak haritalara dönüştürülmüş ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Palu, Nüfus, Elazığ, Göç

Abstract

Human is the most important element of the geography that change and been affected from it. Social science and geography mostly put emphasis on the human factor. While the geography studies on the relations between physical and anthro-

* Erbaa Anadolu İmam Hatip Lisesi Tokat.

** Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü-Elazığ

pogeography conditions and their reasons and results which changes on an area, it regards human who created spatial alteration.

Palu, an ancient settlement, is worth to investigate with its interaction with human and district. Palu which was the second capital city of the Urartian in historical process, prevented its strategical importance and continued to be a exclusive city until 1980s. But it has lost population and fallen away because of the natural disasters and economic negativity recently. Along with migrations in and out of the country, administrative boundary changes are the main factors in the change of population. In addition, the decline in birth rates and the change in the average number of households are also factors that are effective in reducing the total population so rapidly. Thus, In 1985, the Palu district has a population of 88 thousand and is in 134th place among 636 districts. In 2017 the population has fallen to 18 thousand. Thus, in 970 districts, it has fallen to 620th place.

In the distribution of the population, the characteristics of the natural environment on the field have been decisive. The villages are usually located on a river valley or slope near the partly farming area where the slope is partly reduced and allowing for agriculture. Therefore, the population is concentrated in the fields of economic activity and in the immediate vicinity. It is also another important gathering place for Murat river valley population.

The research analyzes the growth, distribution, movement and socio-economic characteristics of the population and the changes in them, in the district. Palu's pre-republic population and settlement data are found from the yearbooks, and in the period of republic TURKSTAT statistics, village inventory surveys and spatial qualities constitute the main data sources of the study. These data were transferred to the GIS environment and transformed into maps.

Keywords: *Palu, Population, Elazığ, Migration*

1. GİRİŞ

1.1 Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Coğrafi Özellikleri

Palu ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde Elazığ ili sınırları içinde yer almaktadır. İlçenin doğusunda Genç (Bingöl), kuzeyinde Kovancılar ve Karakoçan, güneyinde Maden, Alacakaya ve Arıcak, batısında Elazığ Merkez ilçesi bulunmaktadır. Elazığ-Bingöl karayolunun, 8 km güneyinde yer alan Palu, il merkezine 72 km uzaklıkta olup toplamda 774 km²'lik bir alana sahiptir.

Jeolojik olarak çok karmaşık bir yapıya sahiptir. Palu İlçesi tüm jeolojik zamanlara ait arazilere sahip olup tektonik faaliyetlerin mevcudiyetini her zaman sürdürdüğü bir alandır. Doğu Anadolu Fayı'nın kuzeydoğu güneybatı istikametinde uzandığı ilçede sık aralıklarla depremler yaşanmaktadır.

Palu ilçesi jeomorfolojik durumu itibarıyla, çoğunlukla dağlık ve çeşitli yüksekliklerde yer alan aşınım yüzeylerinden (platolar) ibarettir. İlçede çok az yer kaplayan düzlük alanlar çoğunlukla ilçenin batısında yoğunlaşmıştır. Bu

düzlükler Baltaş piedmond ovası, Seydili düzlüğü ve Kayaönü yüksek dağ içi ovasıdır.

Palu, güneyde Güneydoğu Torosların Akdağ'ı kuzeyde ise Doğu Torosların uzantıları olan Gökdere ve Karaömer Dağları'nın geniş yer kapladığı Elazığ ilinin en engebeli ve en yüksek alanlarını barındırmaktadır. İlçede yüksekliğin en az (820 m) olduğu yerler batıdaki Keban Baraj Gölü çevresi ile temsil edilirken, doğuya doğru gidildikçe yükseklik artmakta ve nihayetinde 2520 m ile Akdağ'da en yüksek alanlara ulaşılmaktadır.

İlçe içerisinde yükselti farkının fazla olması (1700 m) hem fiziki coğrafya özelliklerini (bitki örtüsü, toprak, iklim, su kaynakları) hem de beşeri (nüfus ve yerleşme) ve ekonomik coğrafya özelliklerini derinden etkilemiştir.

İnceleme alanında görülen iklim, karakter açısından Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş özelliği gösterir. Bu geçiş iklim tipini "Karasallıkla Genel Karakteri Bozulmuş Akdeniz İklimi" şeklinde ifade etmek mümkündür (Tonbul, 1990, 2012: 95). Ancak topoğrafik koşulların kısa mesafelerde değişiklik gösterdiği ilçede doğuya gidildikçe karasallık artmakta ve kışlar daha sert geçmektedir.

Palu ilçesi çoğunlukla Fırat Nehrinin önemli bir kolu olan Murat Nehri drenaj sahasına girmektedir. Kayaönü, Bozcanak ve Tarhana köyü çevrelerinde akan akarsularda Dicle Nehri drenaj alanına dahildir. İlçede doğal göl bulunmamakla birlikte; Keban ve Beyhan Barajı önemli yapay göletlerdir.

Aşınım ve birikim faaliyetlerinin hızlı gerçekleştiği Palu'da, kahverengi orman toprakları, bazaltik topraklar ve kireçli-kireçsiz kahverengi topraklar geniş bir alan kaplamakla beraber, Murat Nehri vadi tabanları ve nehrin Keban Baraj Gölü'ne döküldüğü menderesli alanlarda alüvyal topraklara da rastlanılmaktadır. Çok engebeli alanlarda, hızlı erozyon faaliyetleri nedeniyle pedojenik süreçlerin kesintiye uğradığı çıplak kayalık alanlar da önemli bir yer teşkil etmektedir.

M.Ö. 2000'li yıllara dayanan geçmişle Hurriler, Urartular, Persler, Araplar, Artuklular, Anadolu Selçukluları, Osmanlılar gibi çok sayıda devletin egemenliğinde varlığını sürdürmüş olan Palu, günümüzde 18680 kişilik nüfusuyla, Elazığ ilinin önemli bir ilçesidir. Bir belde ve 36 köyü bulunan Palu, son zamanlarda dışarıya yoğun göç vermektedir. İlçede nüfus daha çok Murat Nehri vadi tabanları ile ilçenin batısındaki nispeten daha düz olan ovalarda toplanmıştır.

Palu'da ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanmakla birlikte, ilçenin batısındaki yerleşmelerde madencilik ve balıkçılık önemli uğraşlar haline gelmiştir. Sanayi faaliyetlerinin yok denecek kadar az olduğu ilçede, küçük sanayi tipi marangozhane, demir doğrama, değirmen gibi işletmeler bulunmaktadır. Keban Baraj Gölü kıyısına kurulmuş olan Ferro-Krom fabrikası Kovancılar ilçe sınırında kalmış ve ilçeden çok sayıda kişinin çalıştığı bir yer haline gelmiştir.

Ekonomik faaliyetlerin sınırlı olduğu Palu’da işsizlik önemli bir sorundur. Demografik yatırımların da yetersiz olduğu kırsal alanlarda son 20 yıl içerisinde gerek il merkezine gerekse il dışına yoğun göç yaşanmıştır.

2. Palu İlçesi Nüfus Özellikleri

2.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi ve Nüfus Artışı

2.1.1. Osmanlılar Devleti Döneminde Palu İlçesi Nüfus Durumu

Palu ilçesi, uygun coğrafi konumu ve çok eski bir tarihi dokuya sahip olması nedeniyle oldukça çok nüfuslu bir yer olmuştur. Kuruluş yeri ve tarihsel bilgilerine çok değişik kaynaklarda ulaşabildiğimiz halde ilk nüfus verilerine Osmanlı dönemindeki salnamelerden öğrenebilmekteyiz. Ancak Osmanlı imparatorluğu zamanında yapılmış olan sayımlar, kelimenin tam anlamıyla sayım niteliğinde olmayıp, ülkenin her tarafında başka tarihlerde yapılan ve aylarca devam eden nüfus tespitlerinden başka bir şey değildir. Genelde vergi mükellefi olan kişiler ile askere alınacak nüfusu tespit etme mahiyetindedir. Çocuk, yaşlı ve kadınları sayımlarda dikkate almadığı için net bilgiler vermekten uzaktır. Ancak yine de ilk bilgiler olması açısından incelemeye değer görülmektedir.

Tablo 1: 1288 H. (1871-1872) Diyarbakır Salnamesine Göre Palu Kazasında Nüfus Durumu

Kaza ve Nahiye İsimleri	Hane	Mahalle	Müslim Erkek Nüfus	Gayrimüslim Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Palu Kaza Toplamı	7964	11	21102	5683	26785
Maden-i Keban Kazası Toplamı	2282	21	6837	3033	6870
Arapgir Kazası Toplamı	4101	46	10026	3295	13321
Eğil Kazası Toplamı	8151	35	15922	6480	22401
Çarsancak Toplamı	2368	2	3965	3720	7665
Mamiratulaziz Toplamı	248222	155	55000	20535	75535

Kaynak: 1288 H. (1871 m) Mamurat’ul-Aziz Vilayet Salnamesi, İstanbul, 1288.

Tablo 2: 1293 H. (1876) Diyarbakır salnamelerinde Mamiratulaziz Vilayetine Bağlı Palu Kasabasındaki Hane ve Nüfus Durumları

Köy ve Kasaba İsimleri	Hane	Gayrimüslim Nüfusu	Müslim Nüfusu	Toplam
Harput Kasabası	2361	2624	4155	6779
Arapgir Kasabası	3348	4527	3989	8516
Eğil Kasabası	2087	2716	2326	5038
Ağın Kasabası	372	121	694	815
Palu Kasabası	1552	1402	2351	3753
Keban Madeni Kasabası	401	336	336	672
Çemişgezek Kasabası	753	820	1040	1860
Piri Kasabası	401	1112	234	1246
Pertek Kasabası	520	180	1117	1297
Mamiratulaziz Sancağı Toplamı	13200	14678	16503	29976

Kaynak: 1293 H. (1876 m) Mamurat’ul-Aziz Vilayet Salnamesi, İstanbul

1288 H. (1871-1872) Diyarbakır salnamesine göre Palu kazasında 11 mahalle ve toplam 7964 hane bulunmaktadır. Müslüman ve gayrimüslimlerin toplam nüfusu da 26785 olarak sayılmıştır (Tablo 1).

İlçede gayrimüslim nüfusun fazla olması yine ayrı bir değerlendirme konusudur. Bu durum Osmanlı Devletinin çok uluslu olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 2'ye göre Palu kasabasında 1552 hane bulunmakta ve nüfus toplamda 3753 kişi olarak sayılmıştır. Yine bir Fransız araştırmacı olan Vital Quinet 1892 yılında yaptığı bir çalışmada Palu'da toplam 45872 kişinin yaşadığına işaret etmiştir. 1312 Harput salnamesine göre Palu kazasında toplamda 51159 kişi yaşamıştır. Bu salnamenin diğerlerinde farkı nüfusun cinsiyet durumu hakkında da bilgi veriyor olmasıdır (Tablo 3).

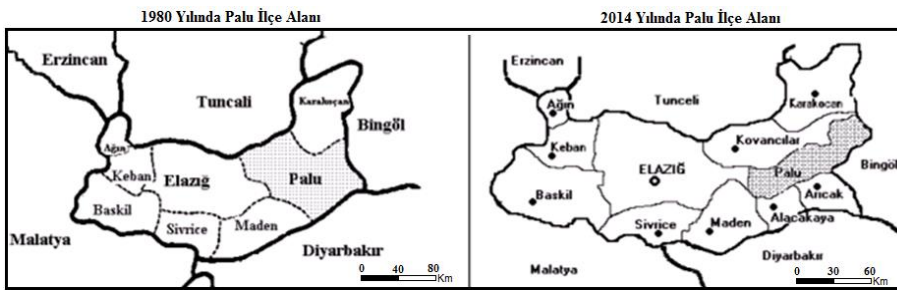
Tablo 3: 1312 Harput (1894-1895) Salnamesine göre Maden Sancağı Nüfusu

Kaza İsimleri	İslam		Ermeni		Ermeni K		Rum		Protestan		Yahudi		Kıpti		Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Maden Kazası	20633	18174	2267	1844	132	165	446	372	23	27	-	-	33	39	44155
Palu Kazası	20397	17155	7019	6360	-	-	-	-	111	117	-	-	-	-	51159
Çermik Kazası	15016	13426	1784	1620	165	140	-	-	448	402	163	156	-	-	33320
Maden Sancağı Toplam	56046	48755	1170	9824	297	305	446	372	582	546	163	156	33	39	128634

Kaynak: 1312 H. (1894-1895) Diyarbakır Salnamesi C.IV, s. 166.

2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Palu İlçesi Nüfus Durumu

Palu, Cumhuriyetin ilanına kadar Diyarbakır iline bağlı Ergani-Maden sancağının bir levası (ilçesi) olarak idari taksimatta yer almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra yeni idari yapılanmayla beraber 1926 yılından beri Elazığ'a bağlı ilçe konumundadır.

Harita 1: Palu İlçe Sınırlarının Tarih Süreci İçerisinde Değişimi

Cumhuriyetin ilanından sonra Elazığ iline bağlanan Palu'nun, tarih süreci içerisinde sınırları değişmiştir (Harita 1). Cumhuriyetin ilk yıllarında ilçe alanı, 2810 km² iken günümüzde 774 km²'ye kadar düşmüştür. Söz konusu ilçeden Karakoçan (1936), Kovancılar (1987), Arıcak (1987), Alacakaya (1990) ilçe

statüsü kazanarak ayrılmıştır. Bu değişimler nüfus miktarında ciddi azalmalara neden olmuştur.

Palu ile ilgili gerçekçi nüfus verilerine, ilk olarak cumhuriyet döneminde yapılmaya başlanan bilimsel nitelikli nüfus sayımlarında rastlamaktayız.

Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin ilk nüfus sayımı olan 1927 sayım döneminde Palu'nun toplam nüfusu 35500 olarak belirlenmiştir. Bu nüfusun 3703 kişisi kentte, 31797 kişisi köy ve bucaklarda yaşamıştır.

İlçede sayım dönemlerine göre nüfusta önemli değişimler olmuştur. 1935-1940 yılları arasında önemli bir düşüş gözlenmiştir. Bu dönemde nüfusta 8553 kişilik (% -18,6) bir azalma olmuştur (Tablo 4, Grafik 1).

Tablo 4: Sayım Dönemlerine Göre Palu İlçesi Nüfus Artış Miktarları ve Oranları (1927-2017)

Sayımlar	Dönemler	Kır Nüfusu				Şehir Nüfusu				Toplam Nüfus			
		Nüfus Miktarı	Nüfus Artışı (Kişi)	Artış Oranı (%)	Artış Hızı (%)	Nüfus Miktarı	Nüfus Artışı (Kişi)	Artış oranı (%)	Artış Hızı (%)	Nüfus Miktarı	Nüfus Artışı (Kişi)	Artış oranı (%)	Artış Hızı (%)
1927	1927	31797				3703				35500			
1935	1927-1935	42251	10454	32,9	35,5	3661	-42	-1,1	-1,4	45912	10412	29,3	32,1
1940	1935-1940	33353	-8898	-21,1	-47,3	4006	345	9,4	18,0	37359	-8553	-18,6	-41,2
1945	1940-1945	36477	3124	9,4	17,9	4487	481	12,0	22,7	40964	3605	9,6	18,4
1950	1945-1950	36809	332	0,9	1,8	4273	-214	-4,8	-9,8	41082	118	0,3	0,6
1955	1950-1955	39953	3144	8,5	16,4	4390	117	2,7	5,4	44343	3261	7,9	15,3
1960	1955-1960	47861	7908	19,8	36,1	3995	-395	-9,0	-18,9	51856	7513	16,9	31,3
1965	1960-1965	53783	5922	12,4	23,3	4035	40	1,0	2,0	57818	5962	11,5	21,8
1970	1965-1970	59248	5465	10,2	19,4	5385	1350	33,5	57,7	64633	6815	11,8	22,3
1975	1970-1975	67371	8123	13,7	25,7	5489	104	1,9	3,8	72860	8227	12,7	24,0
1980	1975-1980	71789	4418	6,6	12,7	7112	1623	29,6	51,8	78901	6041	8,3	15,9
1985	1980-1985	80950	9161	12,8	24,0	7562	450	6,3	12,3	88512	9611	12,2	23,0
1990	1985-1990	24347	-56603	-69,9	-240,3	7900	338	4,5	8,7	32247	-56265	-63,6	-201,9
2000	1990-2000	15447	-8900	-36,6	-45,5	10103	2203	27,9	24,6	25550	-6697	-20,8	-23,3
2007	2000-2007	13125	-2322	-15,0	-23,3	8894	-1209	-12,0	-18,2	22019	-3531	-13,8	-21,2
2010	2007-2010	12120	-1005	-7,7	-26,6	8652	-242	-2,7	-9,2	20772	-1247	-5,7	-19,4
2015	2010-2015	9757	-2363	-19,5	-43,4	9165	513	5,9	11,5	18922	-1850	-8,9	-18,7
2017	2015-2017	9445	-312	-3,2	-16,2	9235	70	0,8	3,8	18680	-242	-1,3	-6,4
2020	2017-2020	8660				9090				17676			
2030	2020-2030	6484				8622				14702			
2040	2030-2040	4855				8178				12228			
2050	2040-2050	3635				7757				10171			

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Bu düşüşte, 1936 yılında Karakoçan'ın Palu'dan ayrılarak yeni bir idari merkez olması ve bazı Palu köylerinin Bingöl iline bağlanması etkili olmuştur. 1950 yılından itibaren ilçe nüfusu bir yükseliş trendine girmiştir. 1985 sayımına kadar devamlı artan ilçe nüfusu 35 yıl içinde ikiye katlanmıştır. Nüfusun bu dönem içerisinde bu denli ivme kazanmasında şüphesiz devletin nüfus artışını desteklemesi ve sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler etkili olmuştur.

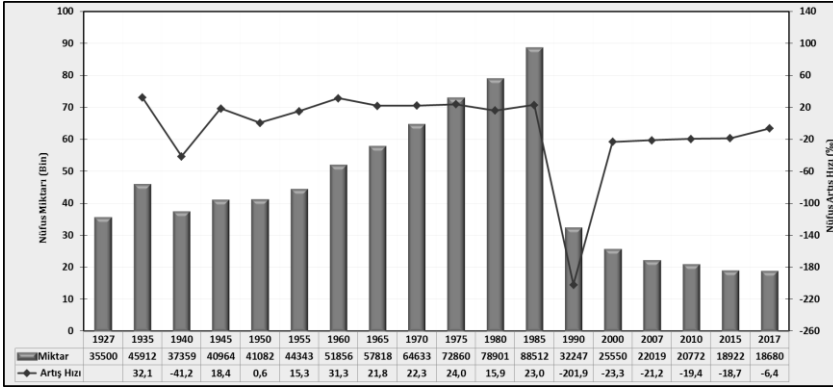
1985-1990 yılları arasında nüfusta önemli bir düşüş yaşamıştır. 56250 kişilik bir değişimin yaşanmasında, Kovancılar, Alacakaya ve Arıcak bucaklarının ilçe statüsü kazanarak ayrılımları temel etken olmuştur. Bu durum özellikle

kırsal nüfusunun yaklaşık - % 70 oranında azalmasına neden olmuştur (Tablo 4, Grafik 1).

Palu ilçe nüfusunda 1990-2000 yılları arasında da düşüşler devam etmiştir. Bu durum üzerinde;

-Eğitim seviyesi yükselen halkın nüfus artışı ve bunun getirdiği sorumlulukların bilincine varıp doğumu kontrol altına alması

-Dışarıya verilen göç. Özellikle refah seviyesi yükselen halkın daha iyi şartlarda yaşayabileceği yerlere gitmesi

Grafik 1: Palu İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Nüfusun Gelişimi (1927-2017)

-Elazığ-Bingöl karayolu üzerinde kurulmuş olan Kovancılar ilçesinin Palu'nun aleyhine gelişmesi ve çekim merkezi olması

- Söz konusu bu yıllarda kırsal kesimde terör olayları nedeniyle güvenlik sorunun yaşanması ve buna bağlı olarak dışarıya göçlerin verilmesi gibi etmenler etkili olmuştur.

2017 yılı sayımına göre ilçede toplamda 18680 kişi yaşamaktadır.

2.1.2.1. Kırsal Nüfustaki Gelişim ve Nüfus Artışı

Palu ilçesindeki kır nüfusu 1927 yılında 31797 kişidir. Bu miktar 1927-1990 yılları arasında yaklaşık 2,6 kat bir artış göstermiştir. Sayım devrelerine baktığımızda 1990 yılına (1935-1940 hariç) kadar kırsal nüfus sürekli artmıştır. Bu artışta kırsal yerleşmelerdeki doğum oranlarının fazlalığı etkili olmuştur.

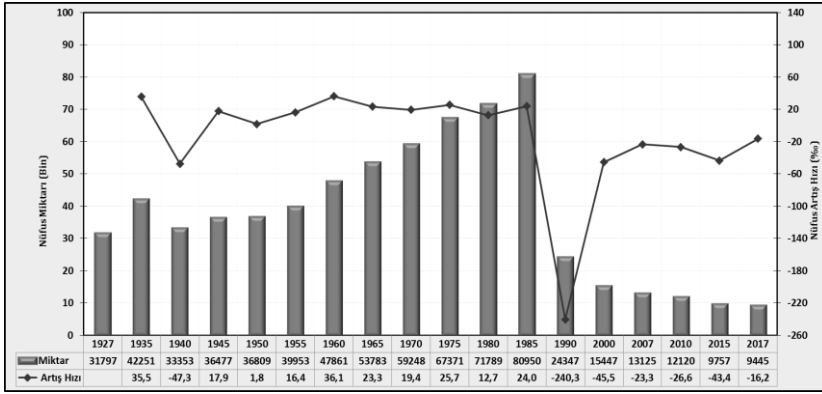
Sayım dönemleri itibarıyla artış hızlarında ilk önemli düşüş 1940 sayımında yaşanmıştır. Bu durum üzerinde daha önce de değinildiği gibi idari taksimattaki değişimler etkili olmuştur. Karakoçan ilçesinin kurulması, Palu ilçesine bağlı bazı köylerin Bingöl ili Genç ilçesine bağlanması ve II. Dünya Savaşı nedeniyle genel seferberlik ile beraber doğumlardaki azalmalar artış hızında düşüşler yaratmıştır.

Tablo 5: Palu İlçesindeki Köylerin 1935-2017 Yılları Arası Nüfus Miktarları

Köyler/Sayım Yılları	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2010	2015	2017
(B)Beşhan (Hün)	922	1054	1213	1243	1243	1575	1758	2347	2674	3736	4953	6349	2904	2309	1972	1910	2048
Akbulut (Ziver)	400	639	-	-	-	859	943	1326	1060	1191	1038	912	73	47	41	24	30
Akyürek (Mañman)	193	285	270	342	424	439	604	549	483	418	475	201	336	151	159	158	158
Atındöcek (Seymitran)	139	167	173	223	212	235	174	108	138	89	108	93	123	158	145	101	116
Andılar (Sagana)	120	275	349	276	307	334	330	408	394	413	437	274	275	242	186	180	186
Arındık (Lekic)	58	159	196	217	246	307	364	400	426	432	486	483	354	212	227	235	196
Aılık	141	185	171	169	159	184	145	100	108	126	108	91	30	54	63	55	50
Baltan (Nacaran)	207	227	232	284	385	522	777	914	1304	1492	1815	2046	1962	1999	1726	1266	1188
Bozdoğan (Zugapa)	287	345	296	397	477	431	465	471	472	457	465	392	89	20	16	20	14
Bozcanak (Buban)	271	262	280	345	394	446	518	599	559	735	844	792	512	497	452	23	18
Bölükelma (Türköy)	135	-	-	145	78	92	71	62	61	64	106	153	20	18	25	304	260
Burgudere (Hünerek)	469	524	630	597	650	675	765	843	979	868	833	681	228	36	92	66	52
Büyükcaltın (Büyükhaylan)	618	846	587	691	703	660	593	559	747	755	722	502	153	185	196	156	147
Büyükcaltın (Abasan)	48	64	53	73	96	138	125	127	157	198	170	194	174	180	155	70	91
Damlapınar (Abasan)	189	244	232	251	180	271	269	259	290	324	365	382	81	86	95	79	83
Gemtepe (Gaydımem)	664	597	680	760	918	1044	1017	1606	1143	1153	1072	650	543	570	544	458	458
Gökdere (Erdürük)	379	420	443	503	491	572	626	675	684	710	713	616	522	515	421	309	286
Güllüce (Saraçor)	146	141	137	117	126	131	235	202	184	154	179	194	253	191	201	167	172
Gümüşbağlar (Tilk)	102	51	76	69	76	57	66	50	45	81	65	66	41	30	31	35	28
Gümüşkaynak (Kürdükün)	285	320	314	353	391	417	479	530	561	646	541	440	38	40	43	37	37
Harbey (Hasbenk)	381	390	423	461	521	605	604	682	817	764	711	694	649	423	358	195	173
Karacabag (Caro)	391	397	398	429	471	584	663	866	938	1137	1352	1383	1198	991	943	774	765
Karasalılık (Altatyan)	194	189	177	190	190	279	287	313	325	341	375	524	231	203	185	149	131
Karatag (Kadyan)	31	-	-	-	-	-	-	143	138	141	168	155	161	186	179	128	135
Kasıl	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kayaönü (Hamıl)	135	175	180	303	247	303	372	409	511	479	512	544	370	263	263	220	170
Kelidere (Urhu)	155	227	246	255	314	477	562	632	675	785	948	979	769	722	727	494	423
Kırkönlük (Büyükparsıyan)	197	445	341	384	383	470	400	393	426	398	459	199	212	179	158	153	153
Köklüce (Kılban)	435	427	403	458	411	490	524	520	579	642	560	210	188	192	201	210	210
Küçükaltın (Küçükaylan)	68	-	107	103	120	147	154	149	159	155	128	81	23	34	35	24	25
Orencik (Haraba)	73	78	53	-	122	445	170	158	110	91	79	101	117	80	96	87	75
Orgülü (Kivenk)	117	160	140	136	195	236	300	295	327	327	373	373	370	329	262	140	141
Seydili	549	586	652	642	777	885	978	892	773	717	674	491	417	380	320	317	317
Tarhana	157	208	193	250	302	364	457	462	547	598	530	514	446	488	481	368	349
Unutkaya (Hacikel)	160	149	155	167	176	221	209	138	192	94	84	76	62	52	470	476	476
Üçdeğirmenler (Herpünk)	563	555	515	636	701	839	910	839	910	1018	1023	1050	642	641	40	29	29
Yarımtepe (Argat)	63	103	123	172	207	295	351	284	311	350	398	427	259	183	149	99	109
Yeşilbayır (Vanık)	160	166	166	179	248	267	313	345	309	318	288	269	202	196	146	145	152

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Nüfus değişimin en çok yaşandığı ikinci dönem 1985-1990 yılları arasındır. 1985 yılına gelindiğinde Palu kır nüfusu maksimum değere (80850 kişi) ulaşmıştır. Bu tarihten sonra barındırdıkları nüfus potansiyelleriyle dikkat çeken Arıcak, Alacakaya ve Kovancılar bucaklarının ilçe statüsü kazanmaları kırsal nüfusun yaklaşık % 70 oranında azalmasına neden olmuştur. Grafik 2'de görüldüğü gibi 1985-1990 yılları arasında nüfus % -240 oranında düşmüştür. Sonraki sayım dönemlerinde de nüfus artışı negatif düzeylerde seyretmiştir.

Grafik 2: Palu İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Kırsal Nüfusun Gelişimi (1927-2017)

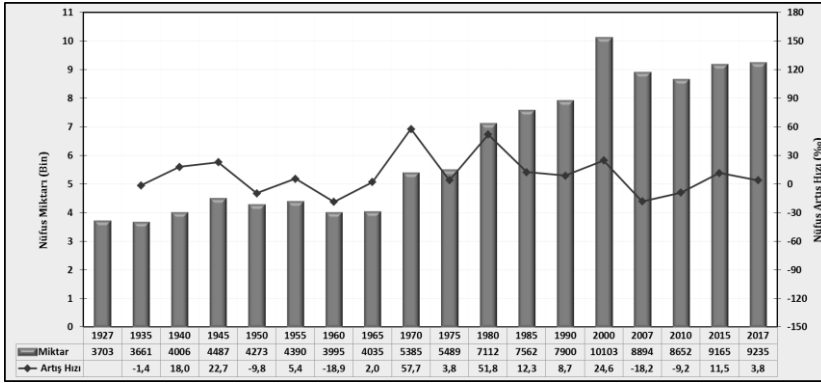
Palu ilçesine bağlı kırsal yerleşmelerden belde ve köylerin nüfus durumları yukarıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 5).

2017 nüfus sayımına göre kırsal yerleşmeler içerisinde en fazla nüfus 2048 kişi ile Beyhan beldesine aittir. Onu takiben 1188 kişi ile Baltaş köyü (2012 yılından önce belde idi.) izlemektedir. Tablo 2'nin geneline bakıldığında köylerin büyük bölümünün daha önceki sayım dönemlerinde daha fazla nüfusa sahip oldukları dikkat çekmektedir.

2.1.2.2. Şehir Nüfusundaki Gelişim ve Nüfus Artışı

Cumhuriyet dönemine kadar Palu'nun ilk yerleşim merkezi olan Çarşıbaşı mahallesinde çıkan bir yangın sonucu çarşı bölümünün büyük bir kısmının yanması ile ilçe, 1928 yılında Palu Kalesi'nin batısındaki yamaca Zeve (Yukarı Palu) denilen yere yerleşmiştir. Bir süre burada kalan ilçe, yerleşim yerinde heyelan olması nedeniyle buradan da 1954 yılında Talabi (şimdiki İstasyon) denilen Murat Nehri kıyısındaki düzlük arazi üzerine kurulmuştur. İlçede yaşanan bu afetler ilçe nüfusunda kayıplara neden olmuştur. Bu kayıpların bir kısmı ölümlerle gerçekleşirken, önemli bir kısmı da evlerini kaybeden halkın başka yerlere göç etmesiyle olmuştur. Nitekim nüfus grafiği incelendiğinde afetlerin etkileri çok belirgin olarak görülmektedir.

İlçede 1945-1950 yılları arasında nüfus artış hızı % -9,8'e kadar düşmüştür. Bu dönemde ilçede yaşanan heyelan olayları, yangınlar ve kaya düşmeleri gibi bir takım doğal ve beşeri afetler, can ve mal kaybına neden olmuş, akabinde yerleşme değişikliklerine gidilmiştir. Bu değişim yaşanırken ilçe dışına önemli göçler yaşanmıştır. Bu durum nüfus kayıpları şeklinde cereyan etmiştir.

Grafik 3: Palu İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Kentsel Nüfusun Gelişimi (1927-2017)

1970-1975 yılları arasında nüfus artış hızı % 3,8' e kadar düşmüştür. Bu durum üzerinde etkili olan temel faktör, Avrupa ülkelerine yapılan yoğun göçlerdir.

Nüfus miktarının en yüksek olduğu dönem 2000 sayım yılıdır. Bir önceki sayıma göre 2203 kişi (% 49,2) artmıştır. Bu hızlı artışta özellikle bu dönemlerde yaşanan terör olaylarının etkisi çoktur. Kırsal kesimlerde can güvenliği olmayan vatandaşlar çareyi ilçe merkezine taşınmakta bulmuşlardır. Bu durum kırsal nüfusun artış hızını düşürürken, kent nüfusunda hızlı bir artışı sağlamıştır.

2000 yılından sonra Palu ilçe merkezi nüfusu çok düşük bir seyir izlemiştir. Bu durumun nedenleri;

-İlçenin 8 km kuzeyinde kurulmuş olan Kovancılar ilçesinin Palu ilçesi aleyhine büyümesi ve nüfusu kendine çekmesi

-İlçedeki işsizlikten dolayı insanların iş bulmak için Elazığ merkeze, büyük şehirlere ve Avrupa'ya gitmesi

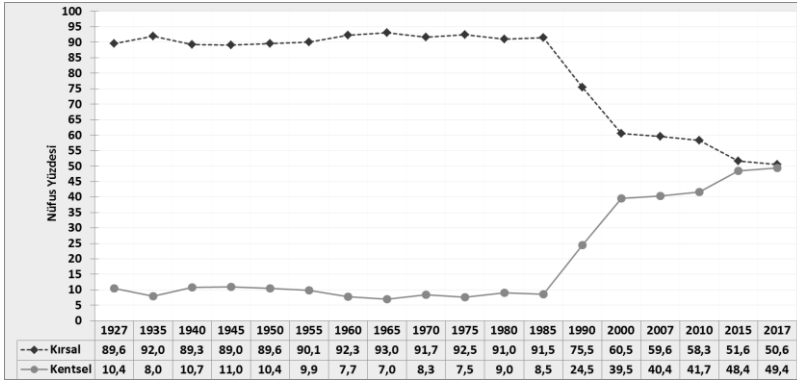
Tablo 6: Palu İlçe Merkezinde Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı (2007 - 2017)

	Mahalle/Sayım Yılı	2007	2017
1	Aşağı Mah.	110	72
2	Çarşı Mah.	1757	1212
3	Cumhuriyet Mah.	1246	611
4	Kalekent Mah.	623	1934
5	Karşı bahçeler Mah.	529	316
6	Kültür Mah.	1513	780
7	Numune Mah.	558	375
8	Yeni Mahalle	2252	1567
9	Yukarı Palu Mah.	306	196
10	Esentepe Mah.	-	2172
	Toplam	8894	9235

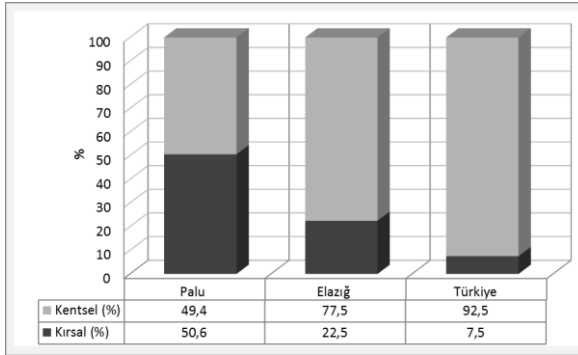
Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

-İlçenin yerleşme yerinin elverişsiz olması ve ilçenin büyümesini engellemesi sayılabilir.

Son sayımlarda ilçe merkezi nüfusunda belirgin bir yükselme görülmüştür. Bu durum üzerinde, 2010 yılında ilçede yaşanan deprem sonrasında Kalekent ve Esentepe mahallelerindeki TOKİ evlerinin yapılması ve buralara kırsal alanlarda evleri zarar görmüş vatandaşların yerleştirilmesi etkili olmuştur.

Grafik 4: Palu İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Kır-Kent Nüfusun Oransal Durumu (1927-2014)

Grafik 5: Palu İlçesi'nde Nüfusun Kırsal-Kentsel Durumunun Türkiye ve Elazığ ile Karşılaştırılması (2017)

2017 yılında Palu şehri içinde nüfusun mahallelere göre dağılım incelendiğinde nüfusun önemli bir kısmının yeni kurulmuş olan Esentepe ve Kalekent mahallelerinde olduğu görülmektedir. Cumhuriyet ve Kültür mahallerinde on yıl içinde nüfus yarı yarıya düşmüştür.

Nüfusun kırsal kentsel durumunu incelediğimizde ilçede kırsal nüfusun oransal olarak daha fazla olduğu görülmektedir.(Grafik 4). 1985 yılına kadar bu fark fazla iken, Kovancılar, Alacakaya ve Arıcak bucaklarının ilçeden ayrılarak ilçe konumuna gelmesi kırsal nüfus oranını azaltarak kent nüfusuna yaklaştırmıştır.

2017 yılı verilerine göre Palu'da nüfusun % 49,4'ü kentlerde, % 50,6'sı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Elazığ ve Türkiye'ye göre kıyasladığımızda Palu'da kırsal nüfusun oransal olarak fazla olduğu görülmektedir (Grafik 5)

2.2. Palu'da Nüfus Hareketleri

2.2.1. Doğumlar ve Ölüm

Doğumlar ve ölümler nüfusun temel değişkenlerindendir. Çünkü nüfus artışı doğumlar, ölümler ve göçlerin birlikte etkisiyle oluşan dinamik bir süreçtir. Genel doğum oranı ile genel ölüm oranı arasındaki farkı ifade eden doğal nüfus artışının ortaya konulabilmesi için doğum ve ölüm oranlarının bilinmesi gerekir.

Ülkemizde doğum ve ölüm istatistikleri 2009 yılından sonra TÜİK veri tabanında yayınlanmaya başladığı için Palu ilçesinde de ancak bu sayım yılından sonraki dönemleri verebilmekteyiz. Bu sayım verilerine göre 2014 yılı hariç doğum sayılarında düşüş olduğu görülmektedir (Tablo 7). 2014 yılında doğumlarda meydana gelen artışı, seçimlerden dolayı kısa süreli adres değişikliği ve bu süre içerisinde meydana gelen doğumlardan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Palu İlçesi'nde 2011 ve 2017 hariç diğer yıllarda ölüm sayılarında artış olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7: Palu İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Doğum ve Ölüm

Yıllar	Doğum			Ölüm		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2009	436	214	222	100	48	52
2010	424	203	221	102	52	50
2011	380	200	180	89	46	43
2012	378	201	177	102	67	35
2013	351	175	176	100	56	45
2014	471	226	245	114	65	49
2015	378	199	179	118	65	53
2016	351	179	172	118	66	52
2017	351	196	155	98	45	53

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

2.2.2. Göçler

Nüfusun artış hızı üzerindeki etkisi yanında demografik yapıyı da değiştiren bir özelliğe sahip olan göçler, nüfusun önemli parametreleri arasında yer almaktadır.

Palu ilçesi göç olgusu, tüm ülke genelinde olduğu gibi 1950'li yılların başından itibaren hızlanmaya başlamış ve halen devam etmektedir. Palu'da göç olayı başta ekonomik nedenlere bağlı olmakla beraber eğitim, sağlık gibi sosyal nedenler ve deprem, heyelan ve taşkınlar gibi doğal nedenlerle de ortaya çıkmıştır.

İlçede görülen dış göç olaylarının yurt dışına çalışmak amacıyla giden iş gücü biçiminde ortaya çıktığı görülür. 1960'lı yıllardan itibaren ilk başlarda

Batı Almanya'ya olan bu göçler, 1970'lerden itibaren çeşitli Avrupa ülkelerine doğru genişlemiştir.

İlçenin kırsal alan olma özelliği, işsizlik sorunu ve son yıllardaki terör olayları ilçeye ait kırsal kesimlerden ilçe dışına göçleri artırmıştır. Göç verilen yerlerin başında Elazığ merkez ilçesi, Diyarbakır, Malatya, Adana ve İstanbul gelir. Ayrıca ilçenin 8 km kuzeyinde yer alan ve Palu'nun aksine günden güne gelişme gösteren Kovancılar İlçesi'ne de göç verilmektedir.

Palu ilçesi nüfusuna kayıtlı olup başka yerlerde ikamet eden nüfusun 2017 sayım durumu incelendiğinde, yaklaşık olarak 41000 kişinin Elazığ ili içinde yaşadığı onu sırasıyla İstanbul (5948), Adana (4669), Malatya (2266), Ankara (1643), Bingöl (1473), Diyarbakır (1163) ili izlemektedir (Tablo 8). Palu ilçesinde ikamet edip başka il nüfusuna kayıtlı olan nüfus incelendiğinde, en fazla nüfusun Diyarbakır (131) ve Bingöl (110) kayıtlı olduğu görülmektedir.

Palu ilçesi göç almaktan ziyade daha çok dışarıya göç vermektedir. Nitekim 2013 haricinde net göç hızının negatif düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9). İlçede en büyük dalgalanmanın 2013-2014 sayım yıllarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum; bu dönemde gerçekleşen yerel seçimlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde muhtarlık seçimlerinde ailelerin oy bahanesiyle kısa süreli adres değişikliklerine gittiği görülmüştür.

Tablo 8: Palu İlçesi nüfusunun ikamet durumu (2017)

	Nüfusa Kayıtlı Olunan İlçeye Göre İkamet Edilen İl		İkamet Edilen İlçeye Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	
1	Elazığ	59969	Elazığ	17777
2	İstanbul	5948	Diyarbakır	131
3	Adana	4669	Bingöl	110
4	Malatya	2266	Malatya	54
5	Ankara	1643	Adana	45
6	İzmir	1494	Erzurum	24
7	Bingöl	1473	Kahramanmaraş	24
8	Diyarbakır	1163	Adıyaman	21
9	Bursa	845	Sivas	21
10	Antalya	824	Antalya	20
11	Mersin	779	Hatay	20
12	Kocaeli	657	Konya	20
13	Gaziantep	321	Muş	18
14	Muğla	279	Şanlıurfa	16
15	Kayseri	261	Giresun	15
16	Konya	238	Osmaniye	15
17	Balıkesir	221	Mersin	14
18	Şanlıurfa	174	Gaziantep	13
19	Tekirdağ	173	Tokat	13
20	Manisa	170	Tunceli	13

Tablo 9: Palu İlçesi'nde Yıllara Göre Göç Durumu

PALU İLÇESİ'NDE YILLARA GÖRE GÖÇ DURUMU					
YIL	ADNKS NÜFUS	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ (Aldığı - Verdiği)	NET GÖÇ HIZI (Binde)
2012	20377	888	1684	-796	-38,30
2013	23066	3558	1271	2287	104,30
2014	20035	769	4042	-3273	-151,03
2015	18922	718	1808	-1090	-55,99
2016	18718	906	1251	-345	-18,26
2017	18680	1063	1284	-221	-11,76

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

İlçedeki göçlerin başlıca nedenleri:

-Eğitimde taşınmalı sistem: Köy okullarının kapatılması ya da taşınmalı sisteme geçilmesi sonucu kırsal kesimdeki vatandaşların, çocuklarının yollarda mağdur olmaması ve daha iyi bir eğitim alabilmelerini sağlamak için kentlere yerleşmek istemeleri

-Yükseköğretim: Köyde doğup büyüyen gençlerin üniversiteyi kazanmaları ve okullarını bitirdikten sonra kırsal kesime dönmeyerek kentlere yerleşmeleri sonucu ortaya çıkan göçler

-Sezonluk istihdam: İnşaat ve hizmet sektöründe çalışan geçici ya da mevsimlik işçilerin çalıştıkları kentlerde kalıcı hale gelmeleriyle oluşan göçler.

-Evlilik: Köylerde yaşayan genç kızların kentlerdeki akrabaları ile evlenmeleri yoluyla, ya da kente göç etmek şartıyla köyden biriyle yapılan evlilikler sonucu meydana gelen göçler,

- Yurt dışına giden kişilerin zamanla kırsal alanlardaki akraba veya köylüsüyle evlenip onları da yanlarına alması. Şeklinde meydana gelmektedir.

2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

2.3.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

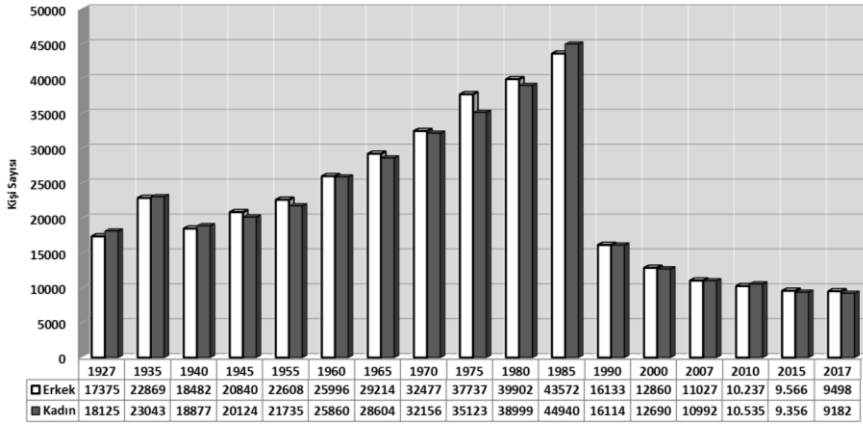
Sınırları belli olan bir alanda yaşayan nüfus miktarını bilmek kadar bu nüfusun cinsiyet yapısı ve yaş yapısı gibi niteliklerini bilmek de oldukça önem arz etmektedir. Çünkü nüfusun yapısal özelliklerini bilmek, günümüzde ve gelecekte yapılacak yatırımların zamanlaması, uygunluğu ve verimliliği üzerinde doğru kararlar alınmasını sağlar.

Herhangi bir yerde yaşayan nüfusun cinsiyet durumu çoğunlukla doğumlarla belirlenirken, zaman içinde yerleşmede gerçekleşen göçler, askeri birliğin kurulması, savaşlar gibi bir takım nedenler değişiklikler oluşturabilmektedir.

Palu İlçesi'nde nüfusun cinsiyet durumu, 1950 sayım yılı haricinde diğer tüm sayımlarda tespit edilmiştir (Grafik 6).

Sayım yıllarına göre nüfusun cinsiyet durumunu incelediğinde 1945 yılına kadar kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olmuştur. Bunun nedeni 1900-1945 yılları arasındaki savaşlardır. Bu dönemlerde savaşlarda erkek nüfus kaybedildiği için ancak 1945'lerde oran tekrar sağlanabilmiştir.

Sonraki dönemlerde 1985 ve 2010 yılı hariç diğer tüm sayımlarda erkek nüfus kadın nüfusundan fazla olmuştur. 1985 yılında Palu ilçesinden yurtdışına önemli miktarda erkek nüfus göçü yaşandığı için kadınların lehine bir artış sağlanmıştır. 2010 yılında da erkek nüfus kadın nüfusa göre azalmıştır. İl dışına çalışmak için giden erkeklerin bir daha dönmemesi bunda etkili olmuştur.

Grafik 6: Palu İlçesinde Nüfusun Cinsiyet Durumu (1927-2014)

Tablo 10: Palu İlçesi Nüfusu Yaş Grupları ve Cinsiyet Yapısı (2000-2017)

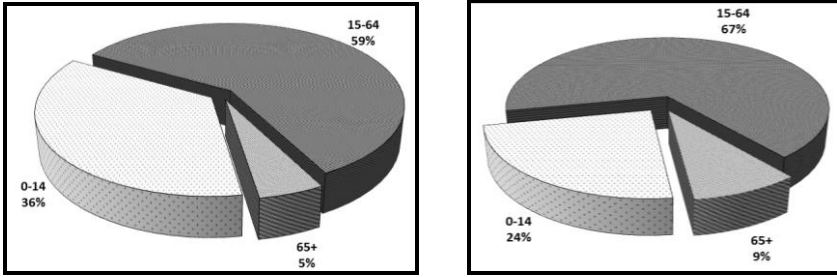
Yaş grubu	2000								2017							
	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%
0-4	2856	11,18	1453	5,69	1403	5,49	9127	35,72	1579	8,45	812	4,35	767	4,11	4435	23,74
5-9	3008	11,77	1567	6,13	1441	5,64			1379	7,38	701	3,75	678	3,63		
10-14	3263	12,77	1780	6,97	1483	5,80			1477	7,91	781	4,18	696	3,73		
15-19	3100	12,13	1491	5,84	1609	6,30			1769	9,47	904	4,84	865	4,63		
20-24	2716	10,63	1350	5,28	1366	5,35	15111	59,14	1748	9,36	900	4,82	848	4,54	12559	67,23
25-29	2269	8,88	1113	4,36	1156	4,52			1576	8,44	864	4,63	712	3,81		
30-34	1609	6,30	858	3,36	751	2,94			1422	7,61	764	4,09	658	3,52		
35-39	1428	5,59	706	2,76	722	2,83			1233	6,60	606	3,24	627	3,36		
40-44	1145	4,48	567	2,22	578	2,26			1157	6,19	566	3,03	591	3,16		
45-49	821	3,21	362	1,42	459	1,80			1029	5,51	523	2,80	506	2,71		
50-54	735	2,88	357	1,40	378	1,48			1001	5,36	520	2,78	481	2,57		
55-59	629	2,46	318	1,24	311	1,22			861	4,61	428	2,29	433	2,32		
60-64	659	2,58	289	1,13	370	1,45	1312	5,14	763	4,08	341	1,83	422	2,26	1686	9,03
65-69	535	2,09	282	1,10	253	0,99			514	2,75	262	1,40	252	1,35		
70-74	299	1,17	111	0,43	188	0,74			428	2,29	196	1,05	232	1,24		
75-79	208	0,81	106	0,41	102	0,40			325	1,74	163	0,87	162	0,87		
80-84	162	0,63	99	0,39	63	0,25			245	1,31	115	0,62	130	0,70		
85-89	68	0,27	35	0,14	33	0,13			118	0,63	36	0,19	82	0,44		
90+	40	0,16	16	0,06	24	0,09			56	0,30	16	0,09	40	0,21		
TOPLAM	25550	100	12860	50,33	12690	49,67	25550	100	18680	100	9498	50,85	9182	49,15	18680	100

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşim durumuna nüfusun yaş yapısı denir. “Yaş yapısı analizleri, çocuk nüfus olarak kabul edilen 15 yaşın altındakilerin, miktar ve oranları yardımıyla, onların sağlıklı büyüme, iyi beslenme ve nitelikli eğitim almalarını kolaylaştıracak ortamların hazırlanması bakımından önem arz ettiği gibi, 15- 64 yaşlar arasındaki yetişkinlerin

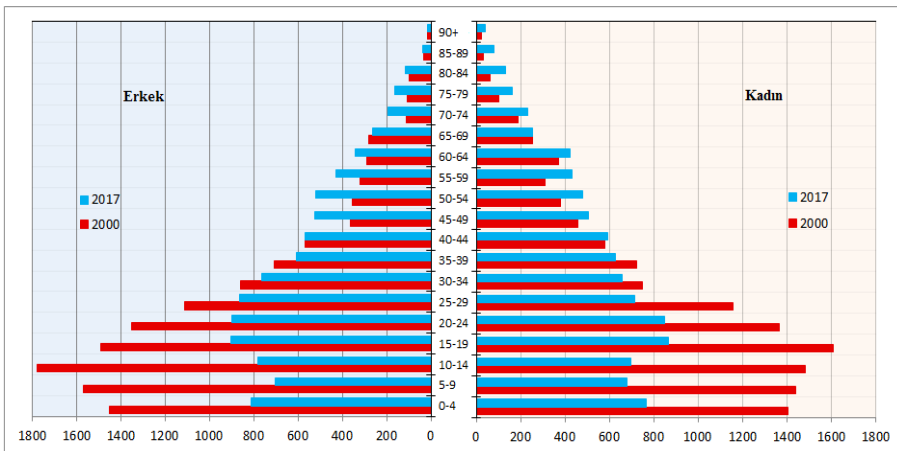
(ergin nüfus), mesleki eğitim ve meslek sahibi edilmeleri, onlar için istihdam alanları yaratma çabalarını, yakın ve uzak gelecekteki konut taleplerini saptamaya, fiziksel ve ruhsal olarak gerileme dönemi yaşayan 65 ve daha fazla yaştaki yaşlı nüfusun sağlık, bakım ve sosyal güvenlik istemlerini ön görmeye yarayan değerli bir araçtır” (Özgür, 2011: 104).

Palu ilçesinde nüfusun yaş ve cinsiyet durumu 2000 ve 2017 olmak üzere iki farklı dönemde ele alınmıştır. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusun % 36’sı 0-14 yaş grubu, % 59’u 15-64 arası yaş grubu ve % 5’i de 65 ve üzerindeki yaş grubu oluşturmaktadır (Grafik 7). Yine bu dönemde nüfusun % 50,3’ünü erkekler, % 49,7 kadınlar oluşturmaktadır (Tablo 10). Bu oranlamalara göre Palu oldukça genç nüfuslu, doğum oranlarının fazla olduğu bir yer olarak dikkat çekmektedir.

Grafik 7: Palu İlçesinde Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000 ve 2017)

2017 yılı genel nüfus sayımına göre toplam nüfusun % 50,85’i erkeklerden, % 49,15’i kadınlardan oluşmaktadır. Yine yaş gruplarına göre nüfusun % 24’ü 0-14 yaş grubunda, % 67’si 15-64 yaş grubunda ve % 9’luk kısmı da 65 ve üzerindeki yaş grubunu oluşturmaktadır (Grafik 7).

Grafik 8: Palu İlçesi Nüfus Piramidi (2000-2017)

2000 yılı nüfus piramidinde yakın zamana kadar yüksek doğumlar olmakla beraber son 10 yıl içerisinde doğumlarda azalmaların olduğu gözlenmektedir (Grafik 8). Bu durum ülkemizde aile planlamasına dönük çalışmaların yapılması ve eğitim imkânlarının iyileşmesiyle halkın bilinçli doğumlara yöneldiğini göstermektedir.

2017 yılına ait nüfus piramidini (Grafik 8) incelediğimizde şu sonuçlara varmaktayız;

- Eğitim öğretim faaliyetlerinin zorunlu hale gelmesi ve bu sürenin 12 yıla çıkması beraberinde evlilikleri geciktirmiş, doğumları azaltmıştır. Yani nüfus artış hızı doğumlara bağlı olarak azalmıştır.

- Genel olarak nüfus artış hızında düşüş olsa da son 5 yılda doğumların artış gösterdiği görülmektedir. Şüphesiz bu durum üzerinde devletin son zamanlardaki doğumları teşvik edici faaliyetleri önemli bir etken olmuştur.

- Sağlık ve beslenme koşullarının iyileşmesiyle ortalama yaşam süresini artmış, piramidin üst kısımları yani 65 ve üzerindeki nüfus oransal olarak diğer dönemlere göre artış göstermiştir (% 9).

Nüfus piramidinin tabanında daralma son 25 yıl boyunca belirgin olarak gözükmemekte ve gelecekte bu daralmanın devam edeceği izlenimi vermektedir.

Sonuç olarak Palu ilçesinde, geçmişten günümüze nüfusun yapısında iyileşmelerin yaşandığı, genç nüfusun azaldığı ve ortalama ömrün artmasıyla nüfusun giderek yaşlandığını ifade edilebilir.

2.3.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Bir yerin gelişmişlik göstergelerinden biri olan okur-yazar oranında, ülkemizin genelinde olduğu gibi Palu'da da son 50 yılda ilerleme sağlanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemlerde eğitim ayrıcalıklı sınıflara hitap ediyordu. Ve halkın küçük bir bölümü okur-yazar durumundaydı. Ancak cumhuriyet döneminde eğitim alanındaki bir dizi inkılaplardan sonra halkın okur-yazarlık derecesi yükselmeye başlamıştır. Bu yükselmeye köy enstitülerinin önemli faydaları olmuştur. Bunlara rağmen okul yetersizliği, öğretmen eksikliği ve halkın bir bölümünün özellikle kız çocukları okula göndermemedeki direnişleri ilçede okur-yazar oranını % 50'lerin altında kalmasına sebep olmuştur.

2017 yılı verilerine göre, ilçede toplam 32 eğitim kurumu bulunmakta olup, bu kurumlarda 3239 öğrenci ve 268 öğretmen eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır.

İlçede, kent ve kırsal yerleşmeleri arasında ciddi boyutlarda farklar görülmektedir. Kırsal yerleşmelerde okul ve öğretmen eksikliği eğitimin zaman zaman aksamasına neden olmuştur. Bu durumu engellemek için nüfusu az olan yerleşmelerde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Aynı zamanda ilçe merkezinde açılmış olan YİBO'da, çevredeki bölgelerden getirilen öğrencilere eğitimlerini sürdürme imkânı tanınmıştır.

Tablo 11: Palu İlçesinde Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (2000-2017)

EĞİTİM DURUMU	2000						2017					
	TOPLAM	%'si	ERKEK	%'si	KADIN	%'si	TOPLAM	%'si	ERKEK	%'si	KADIN	%'si
Okuma-Yazma Bilmeyen	5806	26,3	1406	24,2	4400	75,8	1039	6,2	293	28,2	746	71,8
Okuma-Yazma Bilen	16273	73,7	9692	59,6	6581	40,4	15723	93,5	8216	52,3	7507	47,7
Mezun olmayan	5805	35,7	3019	52,0	2786	48,0	3102	19,7	859	27,7	2243	72,3
İlkokul mezunu	6472	39,8	3293	50,9	3179	49,1	4440	28,2	2013	45,3	2427	54,7
İlköğretim Mezunu	502	3,1	368	73,3	134	26,7	2847	18,1	1723	60,5	1124	39,5
Orta ve Dengi Okul Mezunu	1521	9,3	1319	86,7	202	13,3	1879	12,0	1179	62,7	700	37,3
Lise ve Dengi Okul Mezunu	1620	10,0	1414	87,3	206	12,7	2483	15,8	1780	71,7	703	28,3
Yüksekokul - Fakülte mezunu	350	2,2	279	79,7	71	20,3	906	5,8	611	67,4	295	32,6
Yüksel Lisans Mezunu	0	0,0	0	0,0	0	0,0	62	0,4	47	75,8	15	24,2
Doktora mezunu	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,0	4	100,0	0	0,0
Bilinmeyen	1	0,0	0	0,0	1	100	46	0,3	25	54,3	46	100
Toplam	22080	100	11099	50,3	10981	49,7	16808	100	8534	50,8	8299	49,4

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

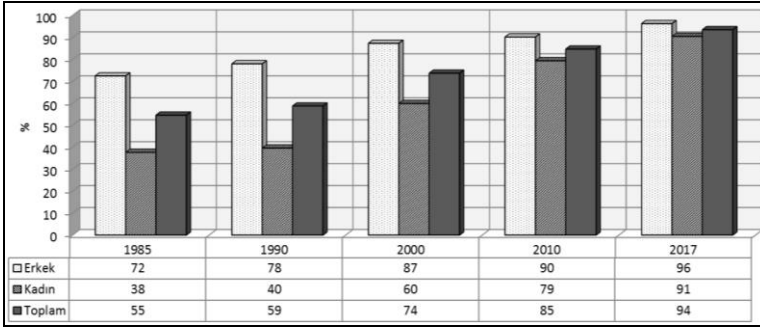
Palu ilçesinde, 2000 yılında 6 ve daha yukarı yaş grubundaki kişi sayısı 22080'dir. Bunların 16273 (% 73,7)'ü okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı ise 5806 (% 26,3)'dür. Cinsiyet türünde incelediğimizde erkeklerin kadınlara göre daha okuryazar olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Palu ilçesinde okuryazar nüfusun eğitim düzeylerine göre durumunu incelediğimizde nüfusun % 39,8'i ilköğretim mezunudur. Kırsal alanlarda sadece ilköğretilerin olması bu durum üzerinde etkili olmuştur. Sonraki eğitim kademelerinde okuryazar nüfus oranı hayli düşmüştür. Tabloyu incelediğimizde % 35,7 gibi yüksek bir orandaki nüfus, okuryazar olduğu halde herhangi bir eğitim öğretim kademesinden mezun olamamıştır. Bu durum üzerinde, özellikle kırsal kesimlerde okuyan çocukların evin işlerine yardım etmesi için okulu yarıda bırakmalarından kaynaklanmaktadır. Lise ve yükseköğretilerde okuyan nüfus incelendiğinde erkeklerin oranı kız çocuklarının oranına göre çok yüksektir. İlçede kırsal alanlarda ilköğretim dışında ortaokul ve lise kurumlarının bulunmaması ve ailelerin kız çocuklarını dışarıya göndermemeleri bu durumu doğurmuştur.

2017 yılında Palu ilçesinde 6 ve daha yukarı yaş grubundaki kişi sayısı 16808'dir. Bunların 15723'ü (% 93,5) okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı ise 1039 (% 6,2)'dur (Tablo 11). Okuma yazma bilenlerin cinsiyete göre durumunu incelediğimizde erkeklerin kadınlara göre önemli bir üstünlüğü bulunmaktadır. Okuma yazma bilmeyen nüfusun % 71'i kadınlardan oluşmaktadır. Son zamanlarda Anne-kız el ele, Haydi kızlar okula, Kardelenler vs gibi kampanyalar ve Halk eğitim merkezlerindeki okuma-yazma kursları okur-yazar oranını arttırmıştır.

2017 yılında okuma yazma bilen nüfusun, % 28,2'si ilköğretim mezunu, % 18,1'i ilköğretim mezunu, % 19,7'si okuma yazma bilen fakat herhangi bir kurumdan mezun olmayan nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun önemli bir kısmı okuma yazma bilmekte fakat herhangi bir eğitim kurumundan mezun olamamaktadır. Bu durum üzerinde etkili olan faktör, kırsal kesimlerde özellikle

kesintisiz eğitimin 12 yıla çıkarılmasıyla kız çocuklarının eğitimlerini yarıda bırakmasıdır.

Grafik 9: Palu İlçesinde Okur-Yazar Nüfusun Cinsiyete Göre Durumu (1985-2017)

Palu ilçesinde sayım yıllarına göre eğitimde okuryazarlık gün geçtikçe artmaktadır. Nitekim günümüzde bu oran % 94'lere kadar yükselmiştir.

2.3.3. Aile Büyüklükleri

Yerleşmelerin nüfus özellikleri hakkında fikir veren kriterlerden biri de ailelerin sahip oldukları nüfus miktarlarıdır.

2016 yılında araştırma sahamız için belirlenen 4,02 dolayındaki ortalama hane halkı sayısı, 3,5 olarak hesaplanan Türkiye ortalaması ve 3,6 olarak hesaplanan Elazığ ortalamasından fazladır.

Tablo 12: Palu İlçesinde Yıllara Göre Hane halkı Büyüklüğü

YILLAR	1985	1990	2000	2013	2016
ORT HANEHALKI SAYISI	6,98	6,75	6	4,65	4,02

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Sayıma yıllarına göre Palu'da ortalama hane halkı sayısında günümüze yaklaştıkça azalma görülmüştür. Türkiye'nin diğer alanlarında olduğu gibi Palu'da da tarımda makineleşmeye geçilmesi ve insan gücüne olan ihtiyacın azalması, zorunlu eğitimin sekiz ve sonrasında on iki yıla çıkmasıyla evliliklerin gecikmesi ve kadın başına düşen çocuk sayısında azalma olması, planlı aile yapılıp yapılmamasının kırsal alanlara kadar genişlemesi gibi nedenlere bağlı olarak ortalama hane nüfusunda azalmalar yaşanmış ve gelecekte de bu azalmalar devam edecektir.

2.3.4. Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı

Palu ilçesinde nüfusun ekonomik durumunun süreç içerisinde gösterdiği değişimi daha iyi anlamak için 1985, 1990, 2000, 2010 ve 2017 olmak üzere beş farklı dönem ele alındı.

1985 yılında çalışan nüfusun % 89' tarım sektöründe, % 8'i hizmet sektöründe ve % 3'ü sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Görüldüğü üzere 1985 yılında ilçede ekonomi tarım ağırlıklı bir durum göstermektedir (Tablo 13, Grafik 10).

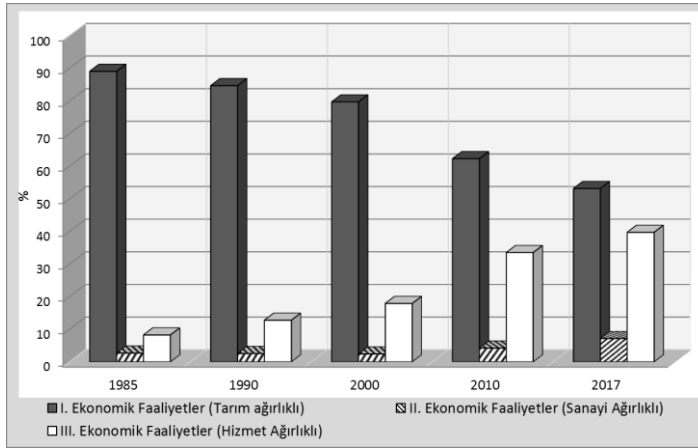
1990 yılında nüfusun sektörel dağılımına baktığımızda çalışan nüfusun % 85'i tarım sektöründe, % 13'ü hizmet sektöründe ve % 2'si sanayi sektöründe çalışmaktadır. Önceki dönemlere göre tarım sektöründe azalma olsa da hala ekonomi tarım ağırlıklı bir durum göstermektedir (Grafik 10).

2000 yılında Palu ilçesinde çalışan nüfusun sektörel dağılımını incelediğinde nüfusun % 80'i tarım sektöründe, % 18'i hizmet sektöründe ve % 2'lik kısmı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Sanayi sektörünün gelişmediği ve tarım ağırlıklı bir ekonominin varlığı devam etmiştir.

Tablo 13: Palu İlçesinde Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Durumu (1985-2017)

Ekonomik Faaliyetler	1985	1990	2000	2010	2017
I. Ekonomik Faaliyetler (Tarım ağırlıklı)	89,07	84,68	79,68	62,30	53,14
II. Ekonomik Faaliyetler (Sanayi Ağırlıklı)	2,68	2,56	2,41	4,20	7,15
III. Ekonomik Faaliyetler (Hizmet Ağırlıklı)	8,25	12,76	17,91	33,50	39,71

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Grafik 10: Palu İlçesinde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımının Yıllara Göre Seyri (1985-2017)

2007 yılında adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmesi ile nüfusun iktisadi faaliyetleri ile ilgili veriler tutulmadığı için Esnaf ve sanatkârlar odası verileri ile saha çalışmaları dikkate alınarak 2010 ve 2017 yılları verileri tahmini olarak hesaplanmıştır. Buna göre ilçede I. ekonomik faaliyetlerin oransal olarak azaldığı II ve III. Ekonomik faaliyetlerde artışların olduğu görülmektedir. Özellikle tarımsal arazilerin miras yoluyla bölünmesi ve aileleri geçindire-

meyecek duruma gelmesiyle kırsal kesimdeki kişilerin, başta inşaat olmak üzere esnafılık ve memurluğa yönelmesi oransal değişmelerde etkili olmuştur.

2.4. Nüfus Dağılışı ve Yoğunluğu

Birçok bilim adamı, nüfusun dağılışı ile doğal elamanlar arasındaki yakın ilişkinin etkisinde kalarak, nüfusun dağılışını daha çok doğal koşullara göre ana çizgileriyle belirtmeye çalışmışlardır. Öncelikle seyrek olarak nüfuslanmış alanların genel olarak soğuk ya da kurak iklimin hüküm sürdüğü, dağlık alanlara uyduğu üzerinde önemle durmuşlardır. Gerçekten de iklim, bitki örtüsü, yüzey şekilleri, nihayet maden ve topraklar gibi fiziki faktörlerin nüfus dağılışı ve büyüklüğünün şekillenmesinde önemli yerleri vardır. Bununla birlikte yeryüzünde nüfusun dağılışını sadece coğrafi olaylara bağlamak doğru değildir. Çünkü nüfus olayı çok karmaşık bir yapıya sahiptir. Tarih boyunca durmadan değişmiş ve bugün de değişmekte olan bu olayda, coğrafi faktörlerin yanında başta tarihî faktörler olmak üzere ekonomik, sosyal, kültürel, politik, psikolojik gibi çeşitli faktörlerin etkisi de görülmektedir (Tanoğlu, 1969: 75). Bu açıklamalar doğrultusunda inceleme sahamızda kısa bir süre içinde nüfus dağılışı düzeninde büyük değişmeler olmuştur.

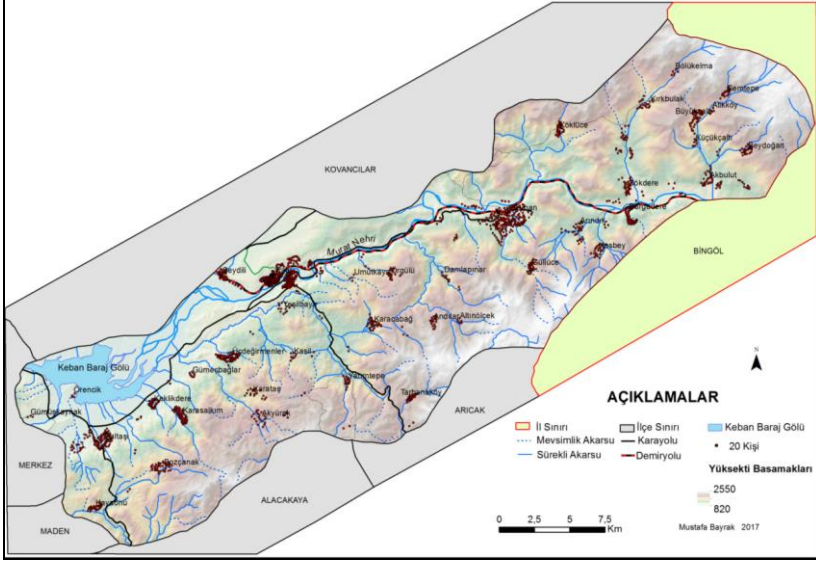
Palu ilçesinde nüfus oldukça orantısız bir şekilde dağılmıştır. İlçe nüfusunun büyük bir bölümü Murat nehrinin içinde aktığı vadi tabanlarında ve ilçe merkezinin batısındaki alanlarda yoğunluk kazanırken, ilçenin doğu ve güneydoğusundaki dağlık kesimlerde nüfus seyrek. Kuşkusuz bu durum yeryüzü şekilleri, yükselti, yağış rejimi, su kaynaklarını azlığı, ekime elverişli toprakların yetersizliği gibi faktörlerle ulaşım koşullarının iyi olmamasıyla yakından ilgilidir. Gerçekten de yerleşme ve tarımsal faaliyetler için elverişli koşullara sahip Murat nehri vadi tabanları ile ilçe merkezinin batısındaki alanlarda kısa mesafelerde yerleşmelere rastlanılmaktadır. Aynı zamanda bu alanlardaki yerleşmeler ilçede nüfusça yoğun olan yerlerdir. Oysa ilçenin doğu ve güneydoğusunda yerleşmeler seyrek olduğu gibi az nüfusludur.

Palu'da kırsal yerleşmelerin nüfus büyüklükleri arasında da farklılıklar görülmektedir. Nitekim 2017 yılında kırsal yerleşim nüfuslarının 2048 ile 14 kişi arasında değiştiği tespit edilmiştir. Yöredeki kırsal yerleşmeleri nüfus büyüklüğüne göre gruplandırırsak, büyük çoğunluğunun nüfusu 300 kişiden azdır.

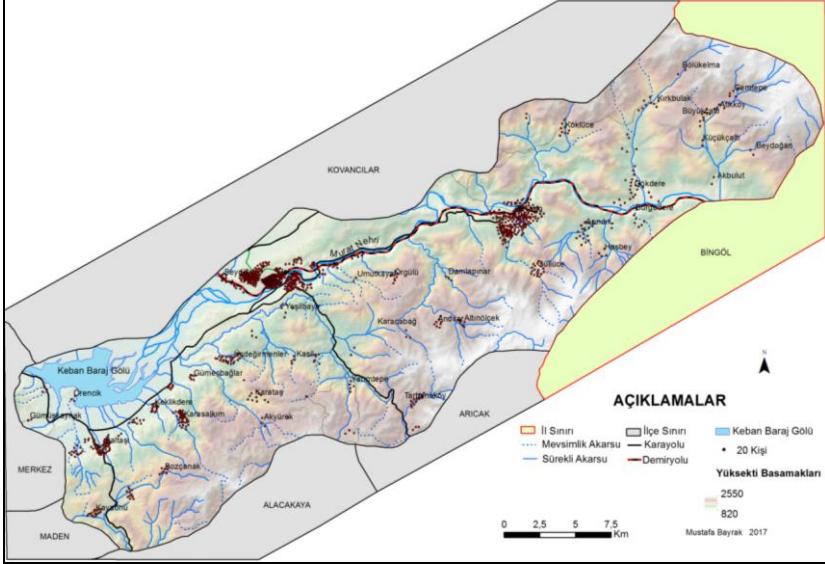
Palu ilçesinde nüfusun dağılışını ve süreç içindeki değişimini ortaya koymak amacıyla 1980 ve 2017 yıllarına ait dağılış haritaları oluşturulmuştur. Bu haritalarda her 20 kişi bir nokta ile taratılarak gösterilmiştir. Bu haritalara göre dağılış durumu incelendiğinde:

1980 yılında nüfusun kırsal alanlarda daha çok yer şekillerinin eğimi az ve sade olduğu alçak alanlar ile akarsu kenarlarında toplandığı görülmektedir. Sanayi faaliyetlerinin gelişmediği Palu'da, halk daha çok tarım ve hayvancılıkla geçimini sürdürmektedir. Bu nedenle tarımsal faaliyetlerin iyi yürütüldüğü düz ve sulak alanlar çokça tercih edilmiştir. Beyhan, Baltaşı, Üçdeğirmenler,

Gökdere, Burgudere, Seydili, Bozçanak ve Palu ilçe merkezinin bulunduğu yerler 1980 en çok nüfuslanan alanlardır. Yükselti ve eğim koşullarının arttığı Akdağlar ve Karaömer dağları çok az nüfuslanmıştır (Harita 2).

Harita 2: Palu İlçesinin (Elazığ) Nüfus Dağılım Haritası (1980)

Harita 3: Palu İlçesinin (Elazığ) Nüfus Dağılım Haritası (2017)

2017 yılı nüfus dağılımını incelediğimizde kırsal alanlarda ciddi bir nüfus kaybının yaşandığını hatta bazı köylerin neredeyse boşalma noktasına geldiğini görmekteyiz (Harita 3). Özellikle 1990 ve sonrasında ülkemizde yaşanan terör

olayları ve bunun doğurduğu güvenlik sorunu Palu’da çok büyük bir nüfus kaybına neden olmuştur. Söz konusu yıllarda köylerden Elazığ merkez başta olmak üzere Adana, İstanbul, İzmir, Mersin, Bingöl, Kovancılar ve az da olsa Palu merkeze çok göç verilmiştir. Burgudere, Atikköy, Büyükçalı, Köklüce, Güllüce, Hasbey, Arındık, Tarhana gibi ilçe merkezinin uzağında kalan köyler nüfusunun önemli bir kısmını kaybetmiştir.

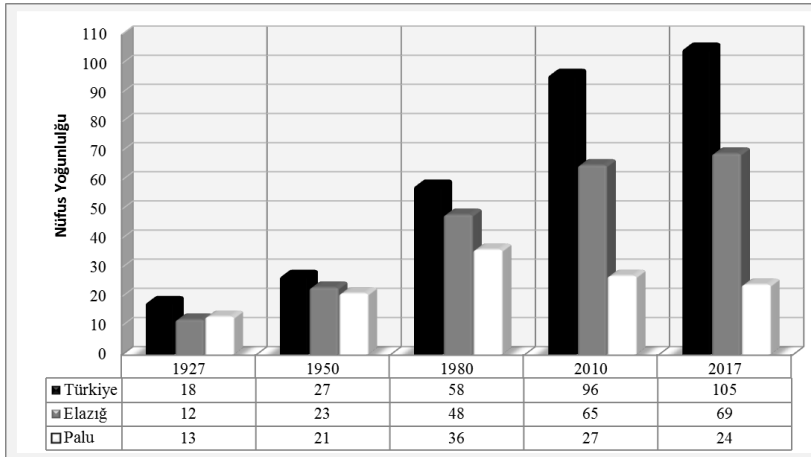
2.5. Palu İlçesi’nde Nüfus Yoğunluğu

Sınırları belli bir alanda yaşayan toplam nüfusun yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu, nüfusun dağılışı hakkında oldukça önemli bilgiler sunar. Palu ilçesi nüfus yoğunlukları, cumhuriyet tarihi boyunca 1936, 1988 yılları başta olmak üzere sınır değişiklikleriyle alanının değişmesi ve nüfus miktarındaki farklılıklar neticesinde sürekli değişmiştir (Tablo 14).

Tablo 14: Palu İlçesinde Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

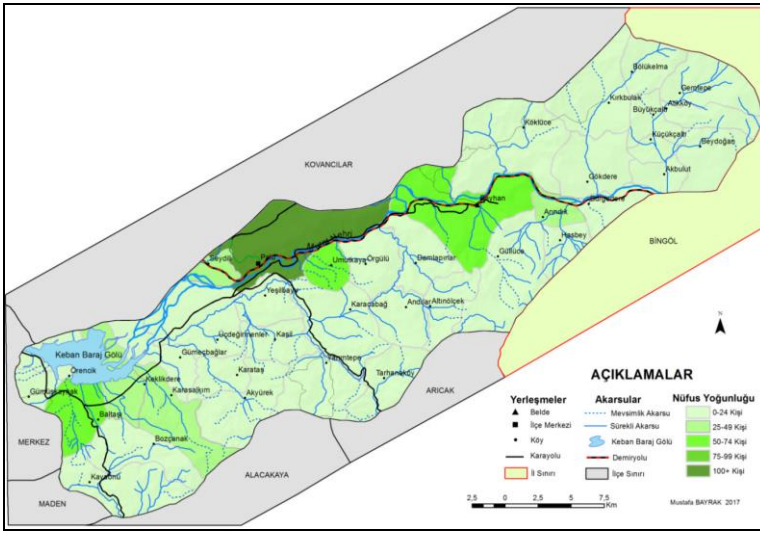
Sayımlar	Nüfus Miktarı	Yüzölçümü	Yoğunluk	Sayımlar	Nüfus Miktarı	Yüzölçümü	Yoğunluk
1927	35500	2810	13	1970	64633	2222	29
1935	45912	2810	16	1975	72860	2222	33
1940	37359	2250	17	1980	78901	2222	36
1945	43964	1912	23	1985	88512	2222	40
1950	41082	1912	21	2000	25550	774	33
1955	44343	2201	20	2010	20772	774	27
1960	51856	2222	23	2017	18680	774	24

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Grafik 11: Sayım Yıllarına Göre Türkiye, Elazığ ve Palu İlçelerinin Nüfus Yoğunluk Durumu (1927-2017)

2017 yılı nüfus sayımlarına göre Palu’da 18680 kişi yaşamakta ve ilçe 774 km²’lik bir alana sahiptir. Oranladığımızda km²’ye 24 kişi düşmektedir. Bu

Harita 7: Palu İlçesinin (Elazığ) Nüfus Yoğunluk Haritası (2017)

1980 yılında ilçe genelinde km²'ye 36 kişi düşmektedir. İlçede 22 yerleşme 30 kişi ve altında bir yoğunluğa sahip iken, sadece 9 yerleşmede yoğunluk 60 kişinin üzerine çıkmıştır. Burgudere, Akbulut, Keklikdere, Karasalkım, Palu merkez, Baltaş, Büyükçaltı, Beyhan, Arındık, Hasbey ve Seydili yerleşmeleri bu dönemde en yoğun nüfuslu alanlardır (Harita 6). Haritada da görüldüğü üzere yoğun nüfuslu alanlar ya çoğunlukla Murat Nehri vadisi boyunca sıralanmış ya da önemli ulaşım yollarının kenarında yer almıştır. Söz konusu bu yerleşmeler hem fiziki coğrafya koşulları (yer şekilleri, iklim, su kaynakları ve toprak koşulları gibi.) bakımından elverişli alanlar hem de ekonomik coğrafya koşulları (ulaşım, tarım, madencilik vb.) bakımından müsait alanlardır.

2017 yılında nüfus yoğunlukları incelendiğinde 37 yıl içerisinde ciddi değişikliklerin olduğunu görmekteyiz (Harita 7). İlçe genelinde yoğunluk km²'ye 36 kişiden 24 kişiye düşmüştür. 1980 yılında 15 ve altında yoğunluğa sahip olan yerleşme sayısı 9 iken; 2017 yılında bu sayı 25'e çıkmıştır. Ortalama doğumların yüksek olduğu ilçemizde yoğunlukların düşmesi, ilçe dışına yoğun bir göç hareketinin sonucudur. 1990'larda ilçenin özellikle doğu ve güneydoğu kırsal alanlarında baş gösteren terör olayları güvenlik sorununu doğurmuş ve köyler boşalma noktasına gelmiştir. Burgudere, Akbulut, Büyükçaltı, Hasbey, Arındık, Beydoğan, gibi 1980'lerde yoğun nüfuslu olan bu köyler 2017 yılında nüfuslarının % 80'ine yakını kaybetmiş ve yoğunlukları km²'de 3 kişiye hatta bazılarında 1 kişiye kadar düşmüştür.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Palu ilçesi 774 km²'lik bir alana sahip olup dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Arazilerinin % 63'ü dağlık, % 10'u ovalıktır. Geriye kalan araziler dalgalı ve platoluk alanları teşkil etmektedir. Bu durum ilçede nüfusun dağılışı ve

ekonomik faaliyetlerini derinden etkilemektedir. İlçede engebenin az olduğu batı kesimlerinde nüfus daha sık iken güneydoğu, doğu ve kuzeydoğu kesimlerinde nüfus seyrekir.

Birinci dereceden deprem kuşağı içinde olan Palu, Doğu Anadolu Fayı (DAF) üzerinde bulunmaktadır ve ilçede çok sayıda deprem olmuştur. Nitekim cumhuriyet tarihinden itibaren bile ilçe, altı sefer (1930, 1957, 1971, 1973, 1975, 1979, 2010) depremi yaşamıştır. Bu depremler esnasında can ve mal kayıpları olmuş bunun yanı sıra deprem sonrasında ilçe dışına toplu göçler yaşanmıştır.

Çok eski bir tarihi geçmişi olan Palu, Urartular zamanında Şebeteria ismiyle Tuşpa'dan (Van) sonra ikinci başkent unvanıyla önemli bir yerleşme olmuştur. Roma, Bizans, Anadolu Selçukluları, Osmanlı Devleti döneminde de önemini koruyarak 1980'lere kadar gelmiştir. Bu tarihe kadar hem demiryolu hem de karayolu güzergâhında yer aldığı için işlek bir yerleşme ve çok nüfuslu olma özelliği gösterirken, Elazığ-Bingöl karayolunun ilçenin 8 km kuzeyinden geçmesiyle canlılığını yitirmiş ve bu canlılığını Kovancılar yerleşmesine kapı tırmıştır. Günümüzde de her geçen gün nüfus kaybeden bir ilçe konumundadır.

2017 yılı nüfus sayımına göre 18680 kişi olan Palu'da, nüfusun % 50,6'sı kırsal alanlarda yaşamaktadır. 1985 yılına kadar nüfusun % 91,5'i kırsal alanlarda % 8,5'i kent merkezinde yaşarken; 1987,1990 yılında meydana gelen sınır değişiklikleriyle kırsal nüfusta ciddi bir düşüş yaşanmış oran % 60,5'e kadar gerilemiştir. 2000 yılı ve sonraki dönemlerde ilçe dışına verilen göçlerle kırsal alanların nüfusları azalmaya devam ederek % 50,6'ya kadar gerilemiştir.

1990 sayım yılından beri ilçe nüfus artış hızı negatif düzeyde gerçekleşmektedir. Bu durum gösteriyor ki gelecek yıllarda nüfusta bu düşüş devam edecektir. Çeşitli nüfus projeksiyonları kullanılarak yapılan hesaplamalara göre 2030 yılında nüfus 14702 kişi, 2050 yılında nüfus 10171 kişiye düşecektir.

Göçler ilçede nüfus değişimde en önemli unsuru teşkil etmektedir. 2000 yılında sonra gerek Elazığ il merkezine gerekse başta İstanbul olmak üzere Adana, Malatya, Ankara, Bingöl ve Diyarbakır illerine yoğun göçler verilmiştir. TUIK'ın 2017 yılı verilerine göre Palu'da, net göç hızı % -11,76 olarak gerçekleşmiştir. Birkaç yıl öncesine göre göç hızı düşse de hala aldığından daha fazla dışarıya göç vermektedir.

Palu İlçesi'nde nüfusun artış hızının düşmesi ve miktarının azalmasında sınır değişiklikleri ve göçlerin yanı sıra doğumların azalmasının da etkili olduğu görülmektedir. Nitekim hane halkı nüfuslarına bakıldığında 1985 yılında 7 kişi iken, 2016'da bu sayı 4'e düşmüştür.

Sürdürülebilir bir kalkınma ve sürdürülebilir bir yaşam sağlamak amacıyla çeşitli planlamaların yapılması zorunludur. Bu anlamda bizim tespit ettiğimiz sorunlar ve yapılmasını arzuladığımız çözümler şunlardır:

➤ Çok engebeli bir araziye sahip olan ilçede, kırsal alanlarda yaşamlarını sürdüren kişiler oradaki koşulları zorlamakta ve nadiren başarılı olabilmektedir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığına dayanan bu köylerin sınırlı olan tarım arazilerinde yürüttükleri faaliyetler ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Bu durum, bir taraftan tarım arazisi olamayacak kabiliyette olan yerlerin tarıma açılmasına ve bu yanlış kullanımla erozyonun artmasına, bir taraftan da işsizliği arttırarak ilçe dışı veya il dışına göçe neden olmaktadır. Bu nedenle kırsal alanlarda yerleşmeleri belli yerlerde toplamalı ve o alanın potansiyeline uygun ekonomik alternatifler sunulmalıdır. Özellikle ilçenin doğu ve güneydoğusundaki yerleşmelerde hayvancılık ve arıcılık desteklenerek kişileri bulundukları mekânlara zarar vermeden bağlamak kaçınılmazdır.

➤ Günümüzde mermer, krom ve bakır madenleri yönünden önemli kaynaklara sahip olan Palu, bu potansiyelini yeteri kadar kullanamamaktadır. Bu durum ilçe ekonomisi için büyük bir kayıptır. Madencilğin ilçe ekonomisine olan katkısını arttırmak, maden sanayisini oluşturmak ve bu alanlarda istihdam olanakları sağlamak ilçenin kayıplarını azaltmadaki en önemli kaynaklarıdır. Kayaönü, Baltaş, Bozcanak, Yarımtepe, Akyürek gibi köylerin bulunduğu alanlarda günümüzde var olan işletmeler var olan potansiyelin çok az bir kısmını kullanmaktadır. Kamu ve özel kuruluşların bu zenginliği görmeleri Palu, Elazığ ve Türkiye için önemli bir kazanç sağlar. Madencilik ve maden sanayisine dayalı istihdam olanakları oluşturulursa kişiler göç etmeyecek ve üretim faaliyetlerine katılmış olacaklardır.

➤ Palu Doğu Anadolu Fayı üzerinde yer almakta olup, depremselliğin oldukça yüksek olduğu bir ilçedir. Bu durum ilçede depreme karşı bir dizi önlemleri gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda; mevcut yerleşmeleri dayanıklı hale getirmek, yapılacak olan meskenleri depremin etkisinin az olduğu sağlam zeminler üzerine yapmak, kırsal yerleşmelerdeki taş ve kerpiç meskenleri hızlı bir şekilde betonarme haline getirmek gerekmektedir. Nitekim 2010 yılı Ocak ayında depreminde hayatını kaybedenlerin çoğu kerpiç evlerde ikamet edenlerdi. Manşetlerde depremin şiddetinden çok kerpiç evlere dikkat çekilmişti. Kerpiç evlerin altında kalan insan ve hayvanların çoğu havasızlıktan can vermişlerdi. Bu nedenle kırsal alanlarda TOKİ AFAD konutları yapılmış ve hala devam etmektedir. Depremin etkisinin az hissedildiği yerlerde de gelecek depremlerde aynı manzarayla karşılaşılmasında için sıkı bir takip yapılmalı, meskenler kontrol edilmeli ve gerekirse ilçe kamu kuruluşları aracılığıyla gerekli desteklemeler yapılmalıdır.

➤ Kırsal alanlarda demografik yatırımların arttırılması elzemdir. Nüfusların yeterli olduğu köylerde okul, sağlık ocağı yapılmalı, personel ve teknik donanımı tamamlanmalıdır. Nüfusları az olan yerleşmeler için en uygun çözüm, yakın yerleşmelere taşıma sistemidir. Ayrıca alt yapı sıkıntısı yaşayan köylere su, elektrik ve telefon hizmetleri, kanalizasyon gibi hizmetler tamamlanmalıdır. İlçe merkezi günümüzde sağlık fonksiyonunu sahip olduğu hastanesiyle yerine getirememektedir. Gerek uzman hekim yetersizliği gerekse donanım noksanlığı

ilçenin kır ve kent merkezine yeterince hizmet verememektedir. Bu durum il merkezindeki hastaneler üzerinde ciddi yoğunluk oluşturmaktadır. Bu nedenle hastane kapasitesi artırılmalı, doktor, yardımcı personel ve donanımı artırılmalıdır. Kapalı olan sağlık evleri açılmalı işlevsel hale getirilmelidir.

➤ Palu, turizm potansiyeli fazla olan bir ilçedir. Sahip olduğu tarihi zenginlikleriyle keşfedilmeyi beklemektedir. Palu'da Urartu, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılar gibi devletlerden kalma kale, han, hamam, kilise, cami ve daha nice eserleri bir arada görme imkânı bulunmaktadır. Ancak bakımsız ve yok olmaya yüz tutulmuş bu eserlerin restorasyonunun en kısa zamanda yapılması ve gerekli tanıtımların yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca Palu kalesi ve çevresi sit alanı ilan edilmelidir. Palu ilçesine ekonomik kazanç sağlamak ve bu alanda istihdam sağlamak için kamu ve yerel kurumlara çok önemli görevler düşmektedir.

➤ Palu ilçesi yakın zamana kadar 80 bin nüfusa hizmet veren önemli bir çekim merkeziydi. Ancak Elazığ-Bingöl karayolunun ilçenin 8 km kuzeyinden geçmesi ve Palu'nun sapa kılması, daha önce Palu ilçe merkezinden geçen Arıcak-Elazığ karayolunun güzergâh değiştirerek Alacakaya ilçesi üzerinden verilmesi Palu ilçesinin ulaşım fonksiyonunu dolayısıyla ticaret ve hizmet fonksiyonunu olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzlukları minimize etmek için Arıcak bağlantı yolunun iyileştirilmesi, Palu-Genç karayolunun iyileştirilip hizmete açılması ve demiryolunu daha fonksiyonel hale getirilmesinde fayda vardır.

➤ İlçe merkezi yerleşme yeri olarak gelişmeye müsait değildir. Vadi içinde dar bir alana sıkışmış olan yerleşmenin Kalekent ve Esentepe mahallelerine kaydırılması düşünülmektedir. TOKİ konutları ve imar planlamaları da bunu göstermektedir. Zamanla ilçe o yönde gelişecek ve Kovancılar ilçe merkeziyle birleşme noktasına gelecektir. Belki de gelecekte idari taksimatta bile değişiklikler yaşanabilir. Bu durum iki ilçe için kazanca dönüşebilir.

➤ Günümüzde kişiler doğduğu yeri değil doğduğu yeri tercih etmektedir. Bu durum göçleri tetiklemektedir. Kısaca Palu İlçesi'nde ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmek, altyapı ve sosyal hizmetleri iyileştirmek nüfusun ilçe sınırları içinde kalıcı olmasını sağlar.

KAYNAKÇA

BAYRAK, M., (2016), Palu İlçesi'nin (Elazığ) Coğrafi Etüdü, F.Ü., Sosyal Bilimler Enst. Coğ. Ana Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.

DANIK, E., (2007), Palu Bölgesinin Tarihi Coğrafyası Üzerine Bir Deneme, Murat Havzası Dergisi, Sayı: 3, s.17-22, Elazığ.

KARABORAN, H. H., (1989), Şehir Coğrafyası ve Şehirsiz Fonksiyonlar, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C.3, Sayı:1, s:95-129, Elazığ

ŞEN, Z. (2006), XIX. Yüzyılda Elazığ Vilayetinde Teba-i Şahanelerin Dini ve Sosyal Yapısı, F.Ü. Sosyal Bilimler Enst. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ

ÖZDEMİR, M.A., (1990), “Kovancılar Ovası ve Palu Çevresinin (Elazığ Doğusu) Uygulamalı Jeomorfoloji Bakımından İncelenmesi”, Fırat Univ. Sosyal Bilimler Derg., C: 4, S:2, s. 209-232, Elazığ.

ÖZGÜR, E. M., (2011), Nüfus Coğrafyası, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları, Ankara.

TANOGLU, A., (1966), “Nüfus ve Yerleşme”, İst.Üniv. Edb. Fak. Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul.

TONBUL, S., (1990b), “Elazığ ve Çevresinin İklim Özellikleri Ve Keban Barajının Yöre İklimi Üzerine Olan Etkileri”, Fırat Üni. Coğrafya Sempozyumu 14 – 15 Nisan 1986, s: 275 – 293, Elazığ.

TONBUL, S., (2006), “Doğal Olaylar Sonucunda Yer Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek : PALU”, Murat Havzası Sayı:2 s.28-31, Elazığ.

TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., (2002), Beşeri Coğrafya (İnsan – Kültür – Mekan), Çağatay Kitapevi, İstanbul.

YAPICI, S., (2004), Palu Kültür-Tarih-İdari ve Sosyal Yapı, s.11-16, Elazığ.

DiĞER ESERLER

Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü Baltaşı, Beyhan ve İlçe Merkezi Sağlık Ocakları ETF Raporları 1997-2017

Köy Hiz. Gen. Md., 1981. Köy Envater Etüdleri, Ankara

TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Ankara

1288 H. (1871 m) Mamurat’ul-Aziz Vilayet Salnamesi, İstanbul, 1288.

1293 H. (1876 m) Mamurat’ul-Aziz Vilayet Salnamesi, İstanbul

1298 H. (1881 m) Mamurat’ul-Aziz Vilayet Salnamesi, İstanbul, 1298

1312 H. (1894-1895) Diyarbakır Salnamesi C.IV, s. 166.